

Kulturno umjetnička društva Republike Hrvatske kao dio turističke ponude

---

Štabi, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:586900>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-07**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository - Polytechnic of Međimurje Undergraduate and Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Paula Štabi, 0313026372

**Kulturno-umjetnička društva Republike Hrvatske kao dio
turističke ponude**

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENTA TURIZMA I
SPORTA

Paula Štabi, 0313026372

**Kulturno-umjetnička društva Republike Hrvatske kao dio
turističke ponude**

**Cultural and artistic societies of the Republic of Croatia as
part of a tourist offer**

Završni rad

Mentor:
mr.sc. Ivan Hegeduš

Čakovec, rujan 2024.

Prijava obrane

MEDIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

PRIJAVA TEME I OBRANE ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

Stručni prijediplomski studij:

Računarstvo Održivi razvoj Menadžment turizma i sporta

Stručni diplomski studij Menadžment turizma i sporta:

Pristupnik: PALLA/IME, JMBAG: 001000072
(ime i prezime)

Kolegij: SPECIFIČNE OBLUČI TURIZMA
(na kojem se piše rad)

Mentor: prof. Ivan Hegedu
(ime i prezime, zvanje)

Naslov rada: KULTURNO-UMJETNIČKA DRUŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE KAO DIO TURISTIČKE PONUDE

Naslov rada na engleskom jeziku: CULTURAL AND ARTISTIC SOCIETIES OF THE REPUBLIC OF CROATIA
AS A PART OF THE TOURIST OFFER

Članovi povjerenstva: 1. BERND KRISLAMER, predsjednik
(ime i prezime, zvanje)
2. TONISLAV HUBUH, član
(ime i prezime, zvanje)
3. prof. Ivan Hegedu, mentor
(ime i prezime, zvanje)
4. TEODOR ROZINGER, zamjenski član
(ime i prezime, zvanje)

Broj zadatka: 2023-MTS-18

Kratki opis zadatka: Uvjetika je toglata sa svoiom kulturno-povijesnom baštinom i isa ogroman broj kulturno-umjetničkih društava.

Kako su kulturno-umjetnička društva najpoznatija u Hrvatskoj i kako i sa kojim ciljem surađuju s turističkom ponudom?

Kako se sa kulturno-umjetničkih društava mogu koristiti kao dio turističke ponude i koje su prednosti i nedostaci?

Kako se kulturno-umjetnička društva mogu koristiti kao dio turističke ponude i koje su prednosti i nedostaci?

Kako se kulturno-umjetnička društva mogu koristiti kao dio turističke ponude i koje su prednosti i nedostaci?

Kako se kulturno-umjetnička društva mogu koristiti kao dio turističke ponude i koje su prednosti i nedostaci?

Datum: 2024. 09. 09.

Potpis mentora: Ivan Hegedu

Predgovor

Zahvaljujem svom mentoru i profesoru Ivanu Hegedušu na smjernicama i stručnim savjetima tijekom pisanja završnog rada, te ostalim profesorima Međimurskog veleučilišta na prenesenom znanju i iskustvu. Također, zahvaljujem članovima kulturno – umjetničkih društava koji su svojom spremnošću na suradnju omogućili prikupljanje relevantnih podataka i informacija. Posebno zahvaljujem svojoj obitelji i prijateljima na njihovoj podršci tijekom studiranja.

Sažetak

Rad istražuje ulogu kulturno-umjetničkih društava (KUD) kao dijela turističke ponude s fokusom na njihov doprinos očuvanju i promicanju kulturne baštine. Kao specifični oblik turizma, kulturni turizam povezuje bogatu kulturnu baštinu sadašnjosti s idealima prošlosti, obuhvaćajući manifestacije, običaje, pjesme i nematerijalnu baštinu. Rad se fokusira na važnost folkloru u kontekstu kulturnog turizma, uključujući njegove raznolike manifestacije i povijesni razvoj u Hrvatskoj.

Analiziraju se Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu, Vinkovačke jeseni i Đakovački vezovi, neki od najvećih i najpoznatijih smotri folkloru u Hrvatskoj, te se istražuje kako KUD-ovi interpretiraju kulturnu baštinu kroz ove događaje. Također se razmatraju izazovi s kojima se društva suočavaju, poput nedostatka sredstava, stručnog kadra i članova, te se uočavaju mogućnosti za njihov daljnji razvoj u okviru kulturnog turizma.

Rezultati istraživanja provedenog među članovima KUD-ova naglašavaju važnost njihova doprinosa razvoju kulturnog turizma i nužnost suradnje s lokalnim zajednicama. Iako nailaze na prepreke koje im posao čine izazovnim, ispitanici smatraju da KUD-ovi imaju veliki potencijal za daljnji razvoj.

Kako bi se zajamčila primamljiva i raznolika turistička ponuda koja će privući putnike iz cijelog svijeta, zaključak rada ističe potrebu stalne potpore i poticaja radu KUD -ova. Kulturni turizam značajan je sektor hrvatskog turizma jer pomaže u očuvanju kulturne baštine i jačanju kulturnog identiteta.

Ključne riječi: *kulturni turizam, kulturno-umjetnička društva, folklor, turistička ponuda, kulturni identitet*

Abstract

The paper explores the role of cultural and artistic societies (KUD) as part of the tourist offer with a focus on their contribution to the preservation and promotion of cultural heritage. As a specific form of tourism, cultural tourism connects the rich cultural heritage of the present with the ideals of the past, encompassing manifestations, customs, songs and intangible heritage. The paper focuses on the importance of folklore in the context of cultural tourism, including its diverse manifestations and historical development in Croatia.

The International Folklore Festival in Zagreb, the Vinkovci Autumn and the Đakovo embroidery, some of the largest and most famous Folklore festivals in Croatia, are analysed, and it is investigated how the KUDS interpret cultural heritage through these events. The challenges faced by societies, such as lack of resources, expert staff and members, are also considered and opportunities for their further development within the framework of cultural tourism are observed.

The results of a survey conducted among the members of the KUD underline the importance of their contribution to the development of cultural tourism and the necessity of cooperation with local communities. Although they encounter obstacles that make their work challenging, respondents consider that KUD they have great potential for further development.

In order to guarantee a tempting and diverse tourist offer that will attract travelers from all over the world, the conclusion of the paper emphasizes the need for constant support and encouragement for KUD. Cultural tourism is a significant sector of Croatian tourism because it helps preserve cultural heritage and strengthen cultural identity.

Keywords: *cultural tourism, cultural and artistic societies, folklore, tourist offer, cultural identity*

Popis korištenih kratica

KUD Kulturno-umjetničko društvo

UNESCO Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

UNWTO Svjetska turistička organizacija

ICOMOS Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.	POJMOVNO ODREĐENJE KULTURNOG TURIZMA.....	2
1.1.	Kulturni turist	3
1.2.	Kulturni turizam u Hrvatskoj	4
2.	FOLKLOR KAO DIO KULTURNOG TURIZMA.....	6
2.1.	Izvorni folklor	8
2.2.	Koreografirani folklor	9
3.	POVIJESNI RAZVOJ FOLKLORA U HRVATSKOJ.....	11
3.1.	Počeci	11
3.2.	Folklor u 21. stoljeću	12
4.	UKLJUČIVANJE KULTURNO UMJETNIČKIH DRUŠTAVA U TURISTIČKU PONUDU	13
4.1.	Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO	15
4.2.	Izvorna skupina – KUD Salinovec.....	17
5.	RAZVOJ FOLKLORNIH SKUPINA	18
5.1.	Izazovi razvoja folklornih skupina.....	18
5.2.	Potencijali razvoja folklornih skupina	18
6.	ANALIZA UKLJUČIVANJA KULTURNO UMJETNIČKIH DRUŠTAVA U TURISTIČKU PONUDU	20
6.1.	Metodologija istraživanja	20
6.2.	Karakteristike uzorka	21
6.3.	Rezultati istraživanja	22
6.4.	Ograničenja istraživanja	28
7.	ZAKLJUČAK.....	29
	Literatura.....	31
	Popis ilustracija	33
	Prilozi.....	34

1. UVOD

U svijetu turizma, kulturni turizam postaje sve veća industrija jer je prepoznat kao komponenta lokalnog razvoja i kao sredstvo promicanja kulturne baštine. U tom kontekstu važna su kulturno umjetnička društva (KUD) koja pružaju izvorne kulturne doživljaje koje privlače turiste i unapređuju turističku ponudu. KUD-ovi čuvaju i oživljavaju kulturnu tradiciju, čineći je dostupnom širem krugu ljudi, kroz ples, glazbu, običaje i narodnu nošnju.

Hrvatska se može pohvaliti značajnim povijesnim i kulturnim nasljeđem, što je čini idealnom za kulturni turizam. Međutim, da bi se u potpunosti ostvario potencijal kulturno-umjetničkih društava, potrebno je razumijevanje njihove uloge, kao i prilika i izazova koji stoje pred njima da bi se razvila. S naglaskom na njihovu funkciju u očuvanju tradicije i njegovanju kulturnog identiteta, ovaj rad istražuje načine na koje se kulturno-umjetnička društva mogu uključiti u turističku ponudu.

Obradit će se teorijske osnove kulturnog turizma, uz detaljnu analizu folkloru kao sastavnice kulturne ponude i istraživanje načina na koji KUD-ovi povećavaju privlačnost destinacija za turiste kroz pojedinačne studije slučaja i analize. Dodatno će se raspravljati o nalazima istraživanja provedenog među članovima društava, pružajući uvid u njihova stajališta, izazove i izglede za rast i razvoj u budućnosti.

1. POJMOVNO ODREĐENJE KULTURNOG TURIZMA

Pojam kulturnog turizma prvi se put pojavio kao 'nova' vrsta turizma 1970-ih godina, a kada se osvrnemo unatrag, vidimo da turizam inspiriran posjećivanjem aktivnosti, atrakcija i umjetničkih djela postoji od davnina i traje i danas (Portal za kulturni turizam – O kulturnom turizmu, <https://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/okulturnomturizmu/>, pristup: 16.4.2024.).

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji Ujedinjenih naroda (UNWTO), kulturni turizam definira se kao vrsta turizma u kojoj je posjetitelj zainteresiran za učenje, istraživanje, doživljavanje i posjećivanje kulturnih atrakcija i turističkih proizvoda. Dojmovi su proizvodi koji prikazuju niz prepoznatljivih intelektualnih, duhovnih i emocionalnih aspekata društva. To uključuje umjetnost i arhitekturu, povijesnu i kulturnu baštinu, kulturnu baštinu, književnost, glazbu, kreativne industrije i kulturu društvenog života i stil života , sustave vrijednosti, vjerovanja i tradiciju (<https://www.unwto.org/tourism-and-culture>, pristup: 16.4.2024.).

Kulturni turizam spaja kulturna bogatstva i kulturne vrijednosti prošlosti, ne samo građevine i tradicijsku baštinu, već samo izražavanje, tradiciju, festivale, pjesme, svu nematerijalnu baštinu iz generacije u generaciju. Stoga je sam pojam teško definirati. Budući da je sam pojam širok i raznolik, mnogi su autori definirali kulturni turizam kao specifičnu vrstu turizma. Neke od definicija su i ove:

„ Kulturni je turizam putovanje izvan domicila koja uključuju posjete različitim kulturnim atrakcijama od povijesnih lokaliteta, kulturnih manifestacija te kulturnih ustanova“ (Tomljenović, 2006., str. 121).

„ Kulturni turizam je zabavno i edukativno iskustvo koje kombinira umjetnost s prirodnom i društvenom baštinom te poviješću. Turistički je izbor koji educira ljude o aspektima izvedbe, umjetnosti, arhitekture i povijesti koji se odnose na određenu destinaciju „ (Jelinčić, 2008., str. 78).

„ Kulturni je turizam jedan od selektivnih oblika turizma koji je motiviran kulturnim vrijednostima i sadržajima“ (Demonja, 2011., str. 187).

Prema ICOMOS-ovoj Konvenciji o kulturnom turizmu iz 1976., kulturni turizam je jedna od vrsta namjenskog turizma kao što je istraživanje spomenika i mjesta. Samim time pozitivno

djeluje na njih te pridonosi njihovoj njezi i očuvanju. Ova vrsta turizma povećava očuvanje i napore za očuvanje za koje se kaže da su potrebni ljudskoj zajednici zbog društveno-kulturnih i gospodarskih koristi koje donosi ljudima. (https://icomosubih.ba/pdf/medjunarodni_dokumenti/1976%20Povelja%20o%20kulturnom%20turizmu.pdf , pristup: 16.4.2024.).

Razvoj turizma ne može u potpunosti zadovoljiti različite potrebe turista. Stoga je bilo važno proširiti i poboljšati ponudu. Za rješavanje ovog problema razvijaju se različiti oblici turizma, kao što su seoski, pomorski, ekološki, vjerski i sportski turizam. Neki od ovih tipova imaju za cilj zadovoljiti specifične interese, potrebe i želje svakog pojedinca. Kulturni turizam naglašava osobno otkrivanje, obrazovanje i osobni razvoj turista.

1.1. Kulturni turist

Odluka o putovanju često je motivirana željom za upoznavanjem različitih kultura. Otuda nastaje koncept kulturnih turista koji se odnosi na pojedince koji kreću na putovanje sa željom da istražuju različite kulture, dok istovremeno traže znanje, informacije i ugodna iskustva. Ove putnike motivira prilika da se pozabave tradicijom, baštinom i drugim aspektima odredišta. Mnogi pojedinci žele istražiti arhitekturu, umjetnost i životni stil izvan granica vlastitog doma, s posebnim fokusom na kulturna iskustva. Postoje pojedinci koji se bave aktivnostima i posjećuju destinacije prvenstveno kako bi uživali u moru, suncu i prirodi. Međutim, postoji i podskup putnika čija je glavna motivacija uroniti u različite kulture. Ovi kulturni turisti imaju izrazite karakteristike, kao što su srednje ili starije dobi, nadprosječna osobna primanja i viši stupanj obrazovanja. Nadalje, već su prikupili značajnu količinu putničkog iskustva zbog svojih čestih putovanja (Čavlek, 2011., str. 290 – 296.).

Visoko obrazovani ljudi nastoje konzumirati više kulture, ne samo visoko sofisticirane nego i popularne kulture. I kad se govori o posjetiteljima općenito i o kulturnim turistima, opet je riječ o visoko obrazovanim osobama. Više obrazovanje pretpostavlja i bolja radna mjesta i više prihode. Dvadeset sedam posto onih koji sudjeluju u kulturnom turizmu na neki način sudjeluju u svom poslu u kulturi, a to je 3 posto europske populacije (Valčić, 2018., str. 78.).

Strategija razvoja hrvatskog turizma opisuje tri glavne vrste turista koji pokazuju interes za kulturu:

Turisti motivirani kulturom – skupina se sastoji od 5-15% turista i oko 5% domaćeg stanovništva; privlače ih turistički paketi i prestižna kulturna događanja

Turisti inspirirani kulturom – najveća skupina; okuplja oko 30% turista i otprilike 15% domaćih stanovnika; njihovu pozornost zaokupljaju popularna kulturna mjesta, atrakcije ili događaji; osjetljivi su na cijenu i žele ostvariti vrijednost za novac, što znači da žele iskoristiti sve što su platili; uglavnom ih pokreće dobro reklamirane predstave, koncerti ili izložbe i nemaju gotovo ništa osim površne znatiželje o lokalnoj kulturi; posjetit će kulture atrakcije samo ako imaju vremena i ako su im lako dostupne

Turisti privučeni kulturom - ovu skupinu definira činjenica da nisu planirali posjet kulturnim znamenitostima, ali će ih posjetiti ako im budu ponuđene tijekom boravka u destinaciji; ako je dobio prve informacije o kulturnim i povijesnim znamenitostima, izložbama ili priredbama u mjestu, posjetit će te kulturne izvore; za privlačenje ove skupine turista ključni elementi su marketing u samoj destinaciji, pravovremena informacija, pristup atrakcijama i jednostavnost rezervacije ulaznica (NN 2/2023 (4.1.2023.), Strategija razvoja održivog turizma do 2030.godine)

Slično tome, prema Valčić (2018), kulturni turisti mogu se podijeliti na kulturnog turista s namjerom, zainteresiranog za razgledavanje, oportunog Kao što sama podjela pokazuje, prve tri vrste turista su više motivirane kulturnim karakteristikama ili imaju duboka iskustva konzumiranja kulturnih sadržaja, dok kod ostalih prevladava motivacija.

1.2. Kulturni turizam u Hrvatskoj

Unatoč bogatoj baštini, razvoj kulturnog turizma u Hrvatskoj počinje tek početkom 2000-ih. Naravno, posjetitelji posjećuju spomenike, muzeje i koncerte, no kultura se kao zaseban turistički proizvod počela razvijati kasnije od 2012. godine. Percepcije Hrvatske kao turističke destinacije svjetskog ranga, bilo je važno ulagati u razvoj kulturnog turizma jer je to bila dobra polazna točka za produljenje turističke sezone. Međutim, promicanje kulturne baštine nije dovoljno samo po sebi: prošireno je i na interaktivne sadržaje i kreativni turizam. Atraktivnost kulturne baštine općenito ne ovisi o godišnjim dobima, što kulturni turizam čini idealnim

polazištem za bijeg od sezonalnosti turističke sezone u Hrvatskoj. Korisnici kulturnog turizma najprije posjećuju kulturno-povijesne spomenike, zatim sakralne građevine, galerije i muzeje, festivale, tematske rute, zatim glazbeno-scenska događanja.. (<https://portal.privatnismjestaj.hr/clanak/kulturni-turizam-hrvatske>, pristup: 3.7.2024.).

Kulturu ne predstavljaju samo klasični koncerti, posjeti galerijama ili proučavanje povijesnih spomenika, već i svi običaji, vjerovanja i druge karakteristične sastavnice zajednice na određenom području. Dijalekti, folklor, mitologija i druge tradicionalne vještine i znanja ključni su elementi nacionalnog identiteta. UNESCO (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu) prepoznala je ovu važnost i smatra materijalne i nematerijalne aspekte jednako važnima u očuvanju kulturnog identiteta pojedinog naroda. Do sada na popis nematerijalne kulturne baštine UNESCO je uvrstio sljedeću nematerijalnu baštinu Hrvatske: Čipkarstvo u Hrvatskoj, dvoglasje Istre i Hrvatskog primorja, Festa Svetog Vlaha, zaštitnika Dubrovnika, godišnji proljetni ophod kraljica ili Ljelja iz Gorjana, godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastavštine, procesija za Križen na Hvaru, izrada drvnih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, Sinjska alka, Medičarski obrt na području Sjeverne Hrvatske, Bećarac – vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema, Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, klapsko pjevanje, mediteranska prehrana, suhozidna gradnja te Međimurska popevka (<https://portal.privatnismjestaj.hr/clanak/kulturni-turizam-hrvatske>, pristup: 3.7.2024.).

2. FOLKLOR KAO DIO KULTURNOG TURIZMA

Ključ za stvaranje turističkog proizvoda u kulturnom turizmu je imati kulturnu baštinu koja je dobro organizirana i prikazuje, između ostalog, baštinu, umjetnost ili atmosferu određenog mjesta. Jedna od tih metoda je i folklor koji je s vremenom postao važan alat u očuvanju jedinstvene i nevidljive kulturne baštine u cijelom svijetu.

Sama riječ folklor dolazi od engleske riječi folklore, od folk: puk, narod i lore: nauk, znanje. Ime je tvorevina utemeljena na tradiciji; ljudi se često reproduciraju usmeno, oponašanjem ili drugim sredstvima, te odražavaju kulturu i društveni život društva. Široko označava ljudsku kulturu. Izraz je prvi puta koristio William Thoms 1846. godine, referirajući se na domišljatost i tradiciju jednostavnih, neobrazovanih ljudi. Osamdesetih godina 19. stoljeća pojam se proširio Europom i Sjedinjenim Državama, iako nema isto značenje. Ponekad je to jednostavno značilo duhovnu kulturu ili tradicijsku umjetnost, osobito usmenu književnost. Zatim se to proširilo na opću, odnosno na takozvanu materijalnu i duhovnu kulturu neobrazovanog grada, posebice na seljake, na način života ljudi u urbanoj kulturi. Trenutna metoda ne izražava samo folklor kao nasljeđe prošlih tradicija, već ga shvaća i kao izravan način komunikacije između ljudi u malim grupama, način izravnog stvaranja između 'izvođača i slušatelja'. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/folklor>, pristup: 18.4.2024.).

Pojam folkloristika također se odnosi na folklor; Skup je to različitih znanstvenih disciplina koje narodnu kulturu smatraju istraživačkim alatom; Općenito govoreći, znanost o verbalnim oblicima folklor seže u najstarija vremena datiranja i udvaranja. Usmena i narodna književnost, narodna glazba (etnomuzikologija), narodni plesovi (etnokoreologija), pučko kazalište (etnoteatrologija), jezik narodne umjetnosti te narodne tradicije i običaji (etnologija). (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/folkloristika>, pristup: 18.4.2024.)

Hrvatski folklor i običaji variraju od sela do sela, što rezultira različitost plesova i pjesama. Radi lakšeg razumijevanja, etnolozi su podijelili Hrvatsku na folklorne zone: Panonsku, Alpsku, Jadransku i Dinarsku zonu. (slika 1.)

Svaka zona ima svoje specifičnosti vezane uz običaje, plesove, pjesmu te narodne nošnje

Slika 1. Hrvatska plesna podneblja

Izvor: Savicki, P. (2022). Uloga i važnost folkloru kao komponente turističke ponude Grada Zagreba (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, str. 11

(pristup: 27.04.2024.)

Ivančan (1996.) kolo karakterizira kao temeljnu plesnu figuru panonskog plesnog prostora. Plesači su mogli slobodno izražavati svoje misli u krugu. U krugu se pjevalo, analiziralo, kritiziralo... Pjesme i poskočice govorile su o raznim temama. Ljudi različitih dobnih skupina okupili su se kraj kola kako bi saznali aktualne vijesti u zemlji, državi ili svijetu. Žibek (2016.) ističe važnu ulogu kolovođe u kolu koji izvikuje naredbe. U početku, ples su pratili solisti na instrumentima. Najčešće to su bile: gajde, dvojnice, dude i samice. S vremenom, počela se primjenjivati i tambura.

U dinarskom plesnom području Ivančan (1996.) navodi da kolo predstavlja mjesto odabira bračnog partnera. Plesači su za kolo oblačili najsvečanija ruha (đerđani, ogrlice s dukatima i sl.). U kolu se ispitivala fizička snaga, naročito djevojaka. Ulazak u kolo bio je znak kako su

djevojka i momak spremni za zajednički život. Sve dok se starija sestra nije udala, mlađa se nije smjela udati niti biti blizu kola. Iz tog razloga, često su se u selu događale otmice djevojaka. Žibek (2016.) opisuje kako ovo područje karakteriziraju otvorena i više zatvorena kola iz kojih su se plesači mogli odvojiti u samostalan par. Plesove karakteriziraju visoki i snažni poskoci s noge na nogu ili nekoliko poskoka na istoj nozi. Plesovi su se najčešće izvodili bez glazbene pratnje.

Ivančan (1996.) bilježi da su se na jadranskom plesnom području, radi reguliranja bogatog društvenog života i sklonosti ka plesu, organizirale četiri vrste plesnih zabava. Svatovski ples uzvanika na trgu bio je jedan od načina plesnih zabava. Zatim, plesovi koje su organizirale skupine mladića kao natjecanje tko će imati ljepše uređeni prostor i na čiji će ples doći više djevojaka. Treća vrsta bili su plaćeni plesovi, odnosno takozvane ferme ili kavalkine koje je organizirao gostioničar. Zadnju vrstu predstavlja svečani ples uz pozivnice. Pokraj pozivnica bio bi napisan i redosljed plesova te kojim redom momci s kojim djevojkama i u kojem plesu plešu zajedno. Takvi plesovi održavali su se u velikim dvoranama kulturnih institucija.

Prema Ivančanu (1996.) u alpskom plesnom području svadba je bila jedna od načina da se prikupe novci za novu obitelj. Glavni način darovanja je bio ples. Svaki uzvanik morao je platiti ako je želio plesati s mladenkom. U alpskoj zoni najčešće prevladava plesanje u parovima. Pri plesu, parovi su jednako udaljeni jedni od drugih i ravnomjerno raspoređeni po kružnici. Kretanje plesača je suprotno od smjera kazaljke na satu. Najčešće se izvode valcer i polka a ples se rijetko prati pjesmom.

2.1. Izvorni folklor

Hrvatska folklorna scena podijeljena je na izvorni folklor te na koreografirani folklor. U čemu je razlika? Prema Sremcu (2010.) izvorni je folklor kategorija seoske grupe koja prikazuje folklornu tradiciju svojeg kraja ili sela na autentičan način. Hrvaćanin (2023.) definira izvorne grupe kao one koje izvode pjesme i plesove svog zavičaja. Općenito, riječ je o skupinama koje na pozornici izvode pjesme, plesove i običaje zapisane u tim krajevima ili su usmenom predajom prenesene na današnje generacije. Hrvatsko društvo folklornih koreografa i voditelja u Zagrebu 2002. godine održalo je stručni skup na temu *Razlike između izvornog i reproduktivnog folklornog stvaralaštva*. U izvješću sa tog skupa profesor Vido Bagur (hrvatski koreograf, predavač i plesni pedagog) opisao je osobitosti u načinu rada s izvornim folklornim

skupinama. Opisao je kako za folklorne skupine koje djeluju u seoskim sredinama i prakticiraju samo tradiciju svog užeg zavičaja uobičajen je pridjev „izvorne“, te da je danas gotovo sve čime se te skupine bave izvan nekadašnje funkcije te da se zbog toga to mora uvježbati kako se ne bi zaboravilo. Navodi kako je u radu u takvim skupinama važno istražiti i definirati građu, osigurati sudjelovanje, efikasnu suradnju i međusobno uvažavanje starijih i mlađih, izbjegavati klasičan oblik uvježbavanja, uvježbavati samo programe koji pripadaju užoj tradiciji, obnoviti običaje i vratiti folklorne sadržaje u funkciju, kako je i nekad bilo, detaljno istražiti nekadašnje odijevanje i starinsko ruho te u selu organizirati izradu replika. Isto tako navodi da postoje tri osnovne vrste izvornih folklornih skupina:

1. seoske formalne skupine (udruge) koje okupljaju starije i mlađe članove i uvježbavaju programe na redovitim probama tijekom cijele godine
2. seoske neformalne skupine koje se sastaju samo kada treba izvesti ono što znaju te
3. skupine koje djeluju u manjim gradovima i prakticiraju „širi“ program, ali kako u njihovoj blizini nema seoskih skupina uvježbavaju i sadržaje iz svojeg mjesta ili užeg zavičaja; tako su one jedine koje njeguju užu zavičajnu baštinu

U našoj zemlji postoje mnoga amaterska društva koja čuvaju tradiciju i predstavljaju svoj kraj na mnogim smotrama, u zemlji i inozemstvu. Neke od izvornih grupa su KUD Dunav Vukovar, KUD Ivan Goran Kovačić, KUD Jedinstvo, KUD Salinovec i mnogi drugi.

2.2. Koreografirani folklor

Dok sa druge strane koreografirani folklor je Hrvaćanin (2023.) definirao kao folklor koji izvode folklorni ansambli s koreografijama s pjesmama i plesovima iz svih krajeva Hrvatske. Enrih Merdić, umjetnički voditelj u izvještaju stručnog skupa *Razlike između izvornog i reproduktivnog folklornog stvaralaštva* ističe kako kvalitetan rad u reproduktivnim folklornim ansamblima iziskuje veliko znanje i sposobnost voditelja te da voditelj u svom radu mora voditi računa o četiri pristupa: obrazovnom, odgojnom, umjetničkom i društvenom pristupu. Opisuje kako obrazovni pristup podrazumijeva učenje novih pjesama, plesova i koreografija s najautentičnijim načinom savladavanja tj. učenjem pjesama i plesova s demonstratorom s terena ili korištenjem snimki. Ističe da je vrlo važan i odgojni pristup koji se sastoji od oblikovanja ponašanja članova društva, bilo da se radi o probama, nastupima ili pak ponašanju na putovanjima, te da je potrebno razviti dobar odnos prema inventaru društva (nošnjama,

instrumentima). Navodi da je najteže doseći umjetnički pristup jer je riječ o usmjeravanju članova da na sceni dožive ono što koreografija predstavlja te da je najčešća zapreka tomu premlado članstvo. Te na kraju društveni pristup se odnosi na jačanje zajedništva unutar društva kako bi se postigla vrsnoća ansambla.

Neki od najpoznatijih folklornih ansambala su SKUD Ivan Goran Kovačić, FA Lindo, Varaždinski folklorni ansambl te jedini nam nacionalni profesionalni folklorni ansambl Lado.

Blanka Žakula, voditeljica kulturne institucije vezane za tradicijsku baštinu Hrvatske „Škole folklor“, na kraju izvještaja zaključila je razliku između izvornog i reproduktivnog folklor. Izvorne skupine djeluju u seoskim sredinama, većinom imaju voditelja, najčešće iz istog sela, a u novije vrijeme i iz drugih sela ili gradova. Reproductivne skupine uglavnom čine gradski folklorni ansambli koji izvode koreografije.

3. POVIJESNI RAZVOJ FOLKLORA U HRVATSKOJ

Poglavlje opisuje razvoj najranijih oblika folklornih djelovanja u Hrvatskoj te početak djelovanja škole folklora pa sve do folklora u 21. stoljeću koji se interpretira preko brojnih kulturno umjetničkih društava koji djeluju na području Hrvatske te predstavljaju svoj kraj i svoje običaje na brojnim folklornim manifestacijama, smotrama te festivalima.

3.1. Počeci

Od Drugog svjetskog rata stjecanje znanja i vještina na području folklora odvijalo se prvenstveno kroz seminare. Početni seminar za voditelje folklornih skupina održan je 1950. godine u Zagrebu i trajao je tri mjeseca. Trinaest godina kasnije, 1963. godine, dr. Ivan Ivančan na otoku Badiji je osnovao Ljetnu školu folklora, danas poznatu kao Škola hrvatskog folklora. Reputaciju vrhunske izobrazbe folklornih voditelja ova je ustanova zadržala do danas. Osim ljetne škole, značajne manifestacije koje su doprinijele kontinuiranom razvoju folklora su „Ciklus seminara dječjeg folklornog stvaralaštva“ koji organizira poduzeće Etno od 1993. godine, te Seminar folklora Panonske zone u organizaciji Doma kulture Gatalinka od 1994. Zainteresiranima za narodne plesove Kineziološki fakultet i Škola za klasični balet smjer – Plesač narodnih plesova (Zagreb) nude mogućnost stjecanja specifičnih znanja iz ovog područja.

Nakon Drugog svjetskog rata, u urbanim sredinama zaživjela je pojava kulturno – umjetničkih društava, a posebno je došlo do porasta amaterskog folklornog djelovanja. Ovaj novootkriveni interes zahtijevao je prisutnost obučениh profesionalaca, ulogu koja je u to vrijeme nedostajala. Etnolozi i etnomuzikolozi držali su se kao mjerodavne osobe u tom području, dok su entuzijasti, vođeni vlastitim samostalnim proučavanjem i prirodnim sposobnostima, preuzeli odgovornost za očuvanje i slavljenje kulturne baštine folklora.

Sredinom pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina, glavni pojedinci odgovorni za vođenje i unapređenje gradskih folklornih ansambala bili su uglavnom profesionalni plesači Ansambala narodnih plesova i pjesama Hrvatske Lado, s tek nekolicinom etnologa koji su dijelili tu ulogu (<https://ethno.hr/povijest-folklorne-struke/>, pristup: 9.7.2024.).

3.2.Folklor u 21. stoljeću

Danas postoje brojne smotre folkloru i manifestacije koje se organiziraju kako bi se skrenula pozornost na bogati svijet folkloru. Osim toga, diljem Hrvatske postoji mnoštvo kulturno umjetničkih društava (KUD) koja aktivno djeluju na očuvanju folklorne tradicije. Članstvo u ovim društvima otvoreno je za svakoga tko ima želju za sudjelovanjem, jer je potrebna samo volja za doprinosom. U 21. stoljeću na folklor se ne gleda samo kao na nešto drevno, već kao na trajni umjetnički proces koji uključuje i izvođače i publiku. Folklor služi kao skladan spoj uživanja i edukacije – omogućuje nam očuvanje naše tradicije i kulture, a istovremeno pruža prilike za upoznavanje novih pojedinaca, učenje novih plesova i stjecanje dragocjenih iskustava. U današnje vrijeme, narodna kultura nastavlja napredovati kroz međunarodne folklorne smotre, čiji je cilj očuvanje kulturne baštine koja je nastala u ruralnim područjima (<https://kisobran.uniri.hr/2022/06/30/folklor-u-21-stoljecu/>, pristup: 9.7.2024.).

Neke od najvećih i najpoznatijih folklornih smotri bit će opisani u sljedećem poglavlju.

4. UKLJUČIVANJE KULTURNO UMJETNIČKIH DRUŠTAVA U TURISTIČKU PONUDU

Suvremeni razvoj turizma stvorio je potrebu za stvaranjem novih kulturno-turističkih proizvoda temeljenih na jedinstvenoj baštini kraja. Interpretacija baštine umijeće je stvaranja i prezentiranja autentičnih iskustava baštine i uključuje niz kreativnih metoda i alata komunikacije s korisnicima (tematske ture, rekonstrukcije povijesti, igre i aktivno sudjelovanje posjetitelja) u stvaranju novih priča personaliziranih prema kulturnoj baštini . potrebama i karakteristikama određenog područja (<https://www.bak.hr/cjelozivotno-obrazovanje/interpretacija-bastine-za-razvoj-turistickog-proizvoda/>, pristup:4.4.2024.).

Kulturno umjetnička društva interpretiraju baštinu najviše i najčešće kroz različite festivale, smotre folkloru i ostale kulturne događaje. U nastavku navest će se i ukratko opisati najpoznatije i najveće smotre folkloru u Hrvatskoj.

Započet ćemo sa Međunarodnom smotrom folkloru u Zagrebu- Najveća smotra u Republici Hrvatskoj održava se od 1966. godine u Zagrebu. Prikazuje tradicijsku kulturu i folklor brojnih domaćina i stranih sudionika. Dio je globalnog pokreta za očuvanje kulturne baštine koji prati programe UNESCO-a. 2014. godine, odlukom Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Zagreba proglašena je festivalskom priredbom od državnog značenja jer afirmira specifične vrijednosti svjetske kulturne baštine. Organizator je Kulturni centar Travno pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora (<https://msf.hr/o-nama/>, pristup: 25.4.2024.).

Još jedna od većih su i Vinkovačke jeseni. Tradicija su stara više od 50 godina. Smotra koja nastoji održati izvornost kulturno umjetničkog stvaralaštva temeljenog na bogatoj baštini naroda Vinkovačkog kraja i cijele Hrvatske (<https://vinkovackejesenih.hr/o-nama/>). Održava se u rujnu, prije početka jeseni. Prve Vinkovačke jeseni održane su u rujnu 1966.godine,i ubrzo su postale jedan od najpopularnijih festivala te vrste u cijeloj Hrvatskoj. U prvom planu je stavljena briga i očuvanje narodnih plesova, nošnji i običaja. Elementi Vinkovačkih jeseni su: Svečani mimohod, Najveće kolo, Smotra izvornog hrvatskog folkloru, Folklorne večeri, Šokački divani i Dječje Vinkovačke jeseni (https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinkova%C4%8Dke_jesenih, pristup: 26.4.2024.).

Te zadnja smotra folkloru u kategoriji najvećih su Đakovački vezovi. Jedna od najvećih hrvatskih tradicijskih festivala koji svake godine okupi na desetke tisuća sudionika i posjetitelja. Povijest seže u 1967. godinu kada je na sjednici Turističke zajednice Općine

Đakovo donesena odluka o osnivanju. Već više od pola stoljeća, manifestacija okuplja ljubitelje tradicije, folklor, povijesti, gastronomije i glazbe. Vezovi su prije svega manifestacija izvornog narodnog folklor Slavonije, Baranje i Srijema koji ima i međunarodni karakter jer okuplja i izvorne folklorne skupine iz svih dijelova svijeta. Glavni dijelovi su svečano otvorenje, Međunarodna smotra, Svečana povorka sudionika ulicama, Smotra folklor Hrvatske, Smotra folklor Slavonije i Baranje te Izbor za najbolje nošeno narodno ruho. Također imaju i Male vezove, odnosno dječju smotru folklor (<https://djakovacki-vezovi.hr/o-manifestaciji-djakovacki-vezovi/>, pristup:27.4.2024.).

Folklorne manifestacije privlače sve više posjetitelja, što dovodi do porasta turizma. Postoje mnoga kulturno umjetnička društva koje predstavljaju lokalnu kulturnu baštinu svojim izvedbama. Ovakvi festivali godišnje okupe tisuće ljubitelja narodnih plesova, pjesama, nošnji i glazbe. Ovakve manifestacije doprinose razvoju kulturnog turizma, širenju kulturne razmjene i promociji na nacionalnoj razini.

4.1. Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO

Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO, osnovan 1949. godine, posvetio se istraživanju, prikupljanju, umjetničkoj interpretaciji i scenskoj izvedbi vrhunske hrvatske glazbene i plesne tradicije. Ujedinjujući cijenjene etnokoreologe, koreografe, etnomuzikologe, glazbene aranžere, folkloriste, skladatelje i dirigente koji crpe inspiraciju u stvaralaštvu folklorne glazbe, LADO je kustosirao iznimnu kolekciju koreografskih i glazbenih djela. S više od stotinu zadivljujućih koreografija te brojnim vokalnim, instrumentalnim i vokalno-instrumentalnim skladbama, repertoar LADA odaje iznimnu počast izvornosti i autentičnosti narodnog stvaralaštva.

Ansambl čini zapažen sastav od 38 plesača koji posjeduju iznimne pjevačke i plesne sposobnosti. Ovaj svestrani ansambl bez napora prelazi iz plesne skupine u zadivljujući folklorni zbor. Prati ih 14 talentiranih glazbenika koji vješto sviraju široku lepezu tradicijskih i klasičnih instrumenata, kojih je ukupno osamdesetak. Jedna od značajki Ansambla je njihova opsežna kolekcija od preko 1200 kompleta izvornih narodnih nošnji, od kojih svaki ima golemu vrijednost i ljepotu. Stoga svaki nastup ansambla predstavlja ne samo očaravajuću pjesmu i ples, već služi i kao spektakularan prikaz izvorne hrvatske tradicijske nošnje.

Iznimna posebnost LADA leži u njegovoj sposobnosti da prikaže iznimnu raznolikost i kulturno bogatstvo folklornog izričaja s malog prostora kao što je Hrvatska. Nastupi diljem svijeta neprestano izazivaju nepokolebljiv entuzijazam publike i dobivaju pohvale pronicljivih kritičara, koji LADO stalno svrstavaju među najbolje folklorne skupine u svijetu. LADO je krasio renomirane pozornice i koncertna mjesta, od slavnog Royal Albert Halla u Londonu do prestižnih kazališta na Broadwayu u New Yorku, od cijenjene Koncertne dvorane Čajkovski u Moskvi do cijenjenog Mann Auditoriuma u Tel Avivu. Osim toga, LADO je ostavio neizbrisiv trag na bezbrojnim kućama, festivalima, svjetskim izložbama, pa čak i velikoj pozornici Olimpijskih igara (<https://www.lado.hr/o-nama/>, pristup: 19.7.2024.).

Tijekom cijele godine Ansambl održi niz cjelovečernih plesnih koncerata s desetak koreografija iz različitih krajeva Hrvatske, osiguravajući raznolik i organiziran reprezentativan program. Cilj im je prikazati sve četiri etnokoreološke regije Hrvatske – alpsku, panonsku, dinarsku i jadransku. Osim toga, za ljubitelje folklorne scensko-glazbene umjetnosti organizira niz cjelovečernih tematskih koncerata (<https://www.lado.hr/program/plesni-program/>, pristup: 19.7.2024.).

Slika 2. Članice ansambla Lado u međimurskoj nošnji

Izvor: <https://www.lado.hr/odnosi-s-javnoscu/presskit/> (pristup: 19.07.2024.)

4.2. Izvorna skupina – KUD Salinovec

Kulturno-umjetničko društvo Salinovec osnovano je 1999. godine s ciljem očuvanja tradicije i običaja ivanečkog i salinovečkog kraja te Hrvatskog zagorja. Djeluje u tamburaškoj, dječjoj plesnoj i odrasloj plesnoj sekciji. Od 2005. godine društvo se aktivno i isključivo bavi izvornim folklorom.

Odrasla plesna sekcija u kratkom vremenu postigla je brojne uspjehe od kojih su najznačajniji predstavljanje Varaždinske županije na državnim smotrama izvornog folkloru 2010., 2014., 2015. kada društvo osvaja 2. mjesto u kategoriji izvornog folkloru, a iste godine u Filderstattu osvajaju 1. mjesto i nagradu za najbolje tamburaše na manifestaciji „Čuvari hrvatske etno baštine“, 2023. godine te isto tako ove godine, po 5. puta su nastupili na državnoj smotri. Društvo je tri puta ponosno predstavljalo ivanečki kraj na Vinkovačkim jesenima, te prošle godine na Đakovačkim vezovima. Dječja plesna sekcija nastupila je na Malim đakovačkim vezovima, a te iste godine odrasla sekcija nastupila u Metkoviću na manifestaciji „Na Neretvu misečina pala“. Čak tri puta odrasla sekcija predstavljala je običaje svog kraja i na Zagrebačkoj smotri folkloru, jednoj od najvećih smotri folkloru u Hrvatskoj. Društvo nastupa i izvan granica Lijepe naše, tako su 2022. godine nastupili na Festivalnim danima u Ohridu, Makedonija gdje su sa nizom zagorskih plesova predstavili Hrvatsku na međunarodnoj razini. Društvo je isto tako i ponosni organizator Međunarodne smotre dječjeg folkloru, promičući dječje stvaralaštvo i međunarodnu kulturnu suradnju te već tradicionalnog Božićnog koncerta sa kojim svake godine zaključuju svoje nastupe. Ove godine društvo slavi 25 godina djelovanja te će povodom toga organizirati veliki slavljenički koncert u 11. mjesecu.

Slika 3. KUD Salinovec na državnoj smotri folkloru u Županji 2023. godine

Izvor: <https://www.ivanec.hr/novost/7559-kud-salinovec-drzavna-smotra> (pristup: 23.7.2024.)

5. RAZVOJ FOLKLORNIH SKUPINA

Ovo poglavlje opisuje sa kojim izazovima se u današnje vrijeme susreću folklorne skupine te mogući potencijali za veći razvoj.

5.1. Izazovi razvoja folklorne skupine

Frigo (2023.) opisuje izazove djelovanja folklorne društava. Navodi kako je prvi, ujedno i najčešći izazov problem financiranja folklorne društava. Ta društva često se bore s financiranjem vlastitih aktivnosti, uključujući troškove održavanja nošnji i obuće. Također izazovni su i troškovi prostora za probe, putovanja na nastupe te ulaganje u marketinške aktivnosti. Nedostatak stabilnog izvora financiranja otežava rad i razvoj folklorne društava te sprječava njihov maksimalni potencijal razvoja. Isto tako navodi da upravo zbog tog problema financiranja, društva ovise o dobrovoljnom radu svojih članova. Uz problem financiranja društva, kvaliteta izvedbi narodnih plesova i običaja je vrlo bitna te predstavlja veliki izazov za društva jer se vrlo lako može desiti da društvo odstupi od izvornih oblika folklorne elemenata i interpretacija. Također navodi kako je za uspješno djelovanje potrebno osposobljavati stručni kadar (antropolog i etnolog) u području organizacije događaja, turizma i kulturne promocije. Nedostatak kvalificiranih kadrova predstavlja izazov u postizanju kvalitete izvedbe i učinkovitog upravljanja folklorne društvom što često rezultira u smjeru folklorizma i nestanka autentičnosti.

5.2. Potencijali razvoja folklorne skupine

Uz izazove, Frigo, 2023. navodi i neke potencijale društava u ulozi razvoja kulturnog turizma. Folklorne društva u razvoju kulturnog turizma imaju ulogu u očuvanju i promociji bogate kulturne baštine zemlje. One svojim djelovanjem mogu privući veliki broj turista zainteresiranih za upoznavanje autentičnih kulturnih izričaja. Od potencijala navodi da posjet turista nastupima (festivalima, smotri folklorne) i radionicama društava pruža priliku da se susretnu s tradicionalnim folklorne elementima, što obogaćuje njihov boravak u Hrvatskoj i pruža bolji uvid u povijest i tradiciju. Također, kroz te radionice mogu se pružiti edukativni i interaktivni programi posjetiteljima, čime se omogućava njihovo aktivno uključivanje u kulturno nasljeđe zemlje. Osim toga, navodi kako bi se društva mogla više uključivati u

suradnju s drugim institucijama s ciljem stvaranja cjelovite kulturne ponude. Kroz svoje nastupe i programe mogu privući turiste u lokalne zajednice koje inače nisu dio turističke rute, čime se potiče razvoj lokalnog gospodarstva.

Iz toga možemo zaključiti da folklorna društva igraju veliku ulogu u razvoju kulturnog turizma što im puno i pridodaje činjenica da je Hrvatska zemlja velike kulturne raznolikosti.

6. ANALIZA UKLJUČIVANJA KULTURNO UMJETNIČKIH DRUŠTAVA U TURISTIČKU PONUDU

U ovom dijelu istraživanja bit će interpretirani rezultati provedene ankete s ciljem analize uključenosti kulturno-umjetničkih organizacija u turističku ponudu. Bit će prikazani ključni zaključci ankete, analizirani stavovi i mišljenja sudionika te identificirani glavni trendovi i izazovi u integraciji kulturnih i umjetničkih sadržaja u turizam. Poseban fokus bit će stavljen na ulogu ovih organizacija u obogaćivanju turističke ponude te na mogućnosti i strategije za njihovo bolje integriranje i promociju.

6.1. Metodologija istraživanja

Uloga kulturno umjetničkih društava u očuvanju tradicije i promociji umjetnosti čini ih potencijalno značajnim elementom turističke ponude te predmetom ovog istraživanja. Uz očuvanje tradicije i promocije umjetnosti dolaze i neki izazovi s kojima se kulturno umjetnička društva moraju suočiti što ih čini problemom istraživanja.

Opisno istraživanje provedeno je pomoću prikupljenih sekundarnih podataka. Opisno istraživanje odabrano je jer najbolje odgovara ciljevima istraživanja, podaci se brzo prikupljaju, a anonimnost ispitanika je osigurana. Ciljevi ovog istraživanja su istražiti važnost uloge kulturno umjetničkih društava u kontekstu turizma, analizirati izazove s kojima se suočavaju te identificirati moguće potencijale za veći razvoj.

Uzorak istraživanja su članovi kulturno umjetničkih društava, što znači da je uzorak namjerni uzorak.

U ovom istraživanju primijenjene su primarne tehnike prikupljanja podataka putem online anketnog upitnika sastavljenog od 11 pitanja. U anketi su bila postavljena sljedeća pitanja:

1. Spol
2. Dob
3. U kojem kulturno umjetničkom društvu ste član?
4. Koliko plesnih proba održavate u tjednu?
5. Koji je vaš status u društvu?
6. Kojim aktivnostima vaše kulturno umjetničko društvo doprinosi turističkoj ponudi vaše lokalne zajednice?

7. Kako biste ocijenili zadovoljstvo svojih aktivnosti koje ste do sad organizirali?
8. Mislite li da kulturno umjetnička društva imaju veliku ulogu u razvoju kulturnog turizma?
9. Smatrate li da je suradnja s lokalnim zajednicama bitna za vaš razvoj?
10. S kojim izazovima se susrećete tijekom rada vašeg društva?
11. Smatrate li da vaše kulturno umjetničko društvo ima veliki potencijal za veći razvoj u budućnosti?

Anketni upitnik ispitanicima je prosljeđen internetskim putem, preko aplikacije za izradu obrazaca Google obrasci i to u vremenskom periodu od 9.05. do 23.05.2024. godine. Uzorak uključuje 111 ispitanika.

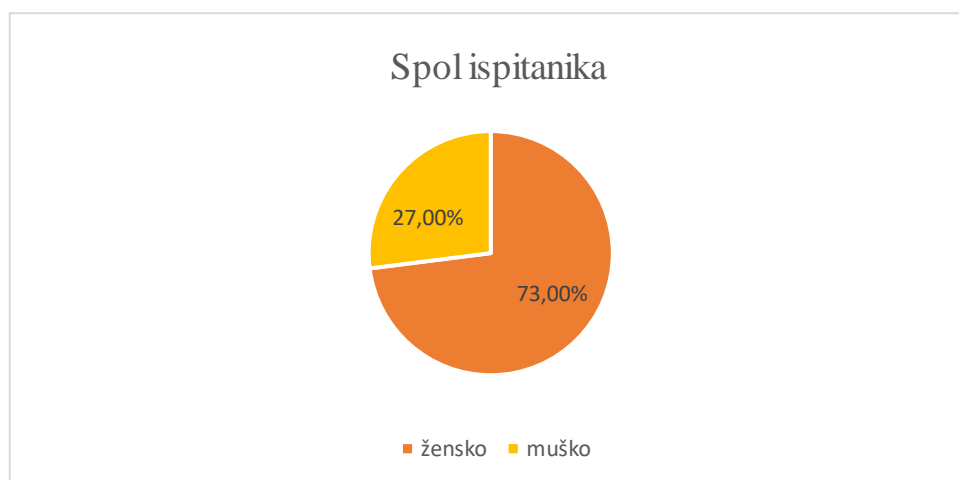
Dobiveni podaci obrađeni su softverom za obradu podataka Microsoft Excel te su grafički prikazani i objašnjeni u nastavku.

6.2. Karakteristike uzorka

Ovo potpoglavlje prikazuje podatke o sociodemografskim karakteristikama ispitanika (uzorka).

Ukupno 111 ispitanika ispunilo je upitnik, uključujući 73% žena i 27% muškaraca (grafikon 1.).

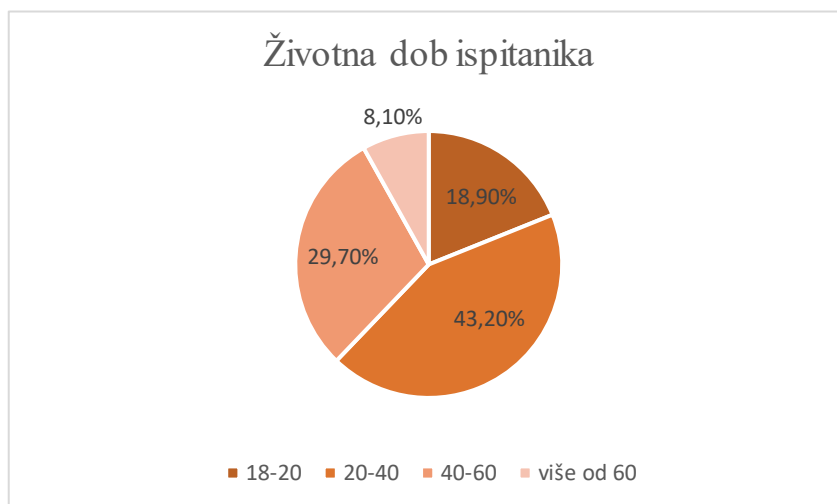
Grafikon 1. Spol ispitanika

Izvor: vlastita izrada autora

U anketi su sudjelovale osobe starije od 18 godina, a najviše ispitanika bilo je u dobi od 20 do 40 godina (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Životna dob ispitanika

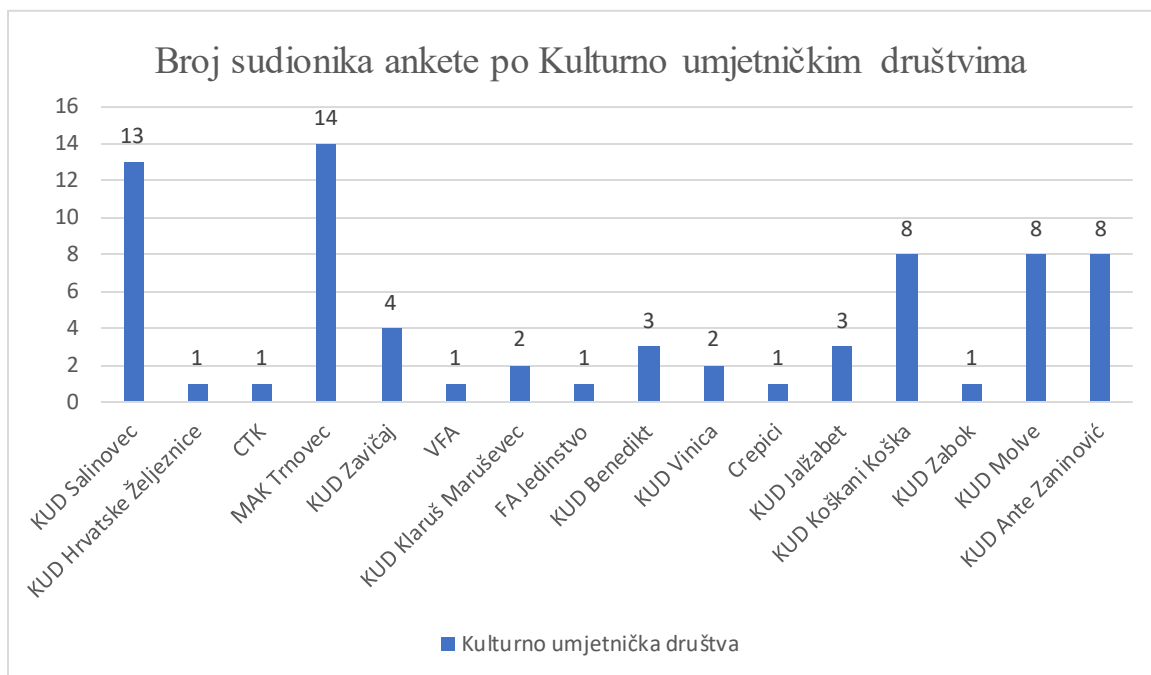
Izvor: vlastita izrada autora

6.3. Rezultati istraživanja

Ovo potpoglavlje prikazuje ostale rezultate istraživanja. Obradeni su grafički te iznad svakog grafikona se nalazi objašnjenje.

Grafikon 3. prikazuje da najveći broj ispitanika su članovi u kulturno umjetničkom društvu Mak Trnovec, njih 14. Nešto manje je iz kulturno umjetničkog društva Salinovec, njih 13. Po 8 ispitanika su iz kulturno umjetničkog društva Koškani Koška, kulturno umjetničkog društva Molve te kulturno umjetničkog društva Ante Zaninović. Četiri ispitanika su iz kulturno umjetničkog društva Zavičaj, Sračinec, po tri ispitanika iz kulturno umjetničkog društva Elizabeta, Jalžabet te kulturno umjetničkog društva Benedikt, Svibovec Podravski. Po dva ispitanika su iz kulturno umjetničkog društva Klaruš, Maruševac i kulturno umjetničko društvo Vinica, a po jedan su iz Hrvatskih željeznica, Centra tradicijske kulture Varaždin, Varaždinskog folklornog ansambla, Folklornog ansambla Jedinstvo, Split, te kulturno umjetničkog društva Zabok.

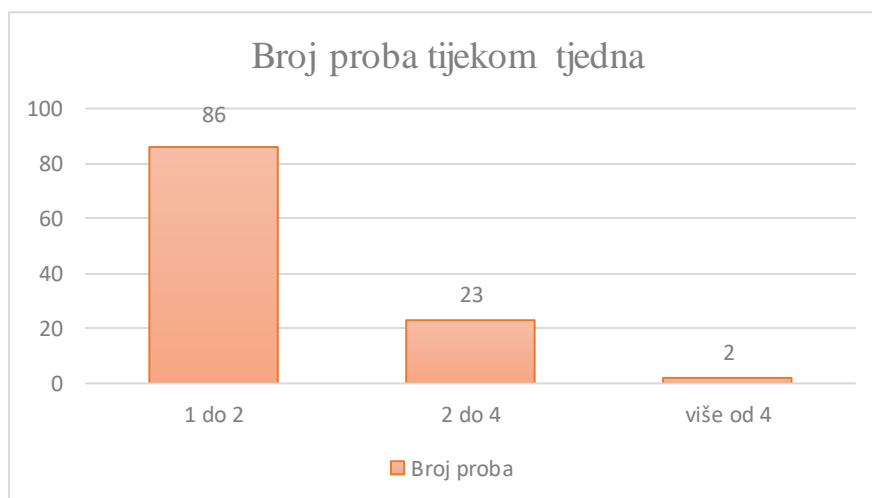
Grafikon 3. Broj sudionika ankete po kulturno umjetničkim društvima

Izvor: vlastita izrada autora

Grafikon 4. prikazuje koliko plesnih proba kulturno umjetnička društva održavaju u tjednu. Iz njega može se vidjeti kako najviše društava održava 1 do 2 probe tjedno (78,2%), a najmanje više od 4 probe (2,7%).

Grafikon 4. Broj proba tijekom tjedna

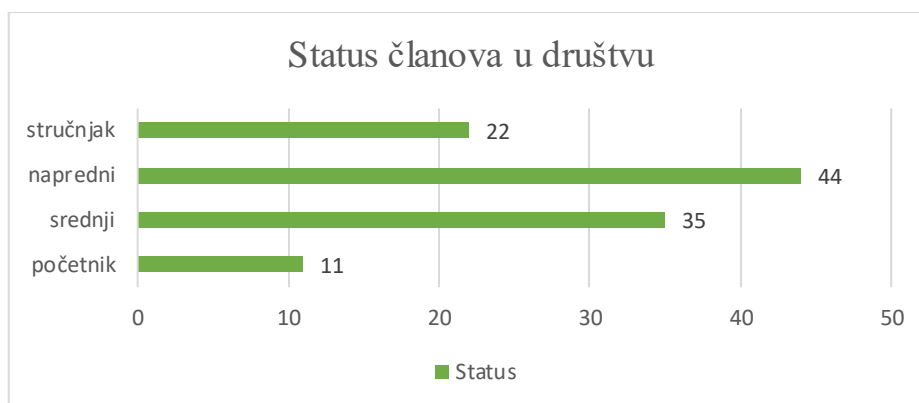

Izvor: vlastita izrada autora

Prema prikupljenim podacima Grafikon 5. prikazuje raspodjelu statusa u kulturno umjetničkom društvu. Gotovo polovica ispitanika (39,6%) ima napredni status, što znači da se najveći dio populacije nalazi u ovoj kategoriji. Grupa srednjeg statusa obuhvaća nešto više od trećine populacije (31,5%). Početnika u društvu predstavlja 9,9% ispitanika, dok stručnjaka ima najmanje, 19,8%. Ovi podatci pokazuju kako najveći dio ispitanika ima napredni ili srednji status u društvu, dok su početnici i stručnjaci u manjem broju.

Grafikon 5. Status članova u društvu

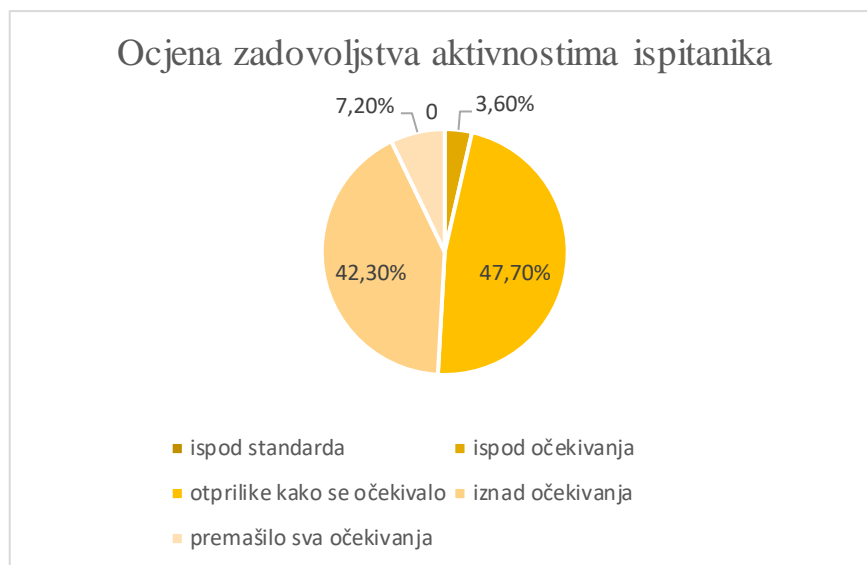

Izvor: vlastita izrada autora

Na pitanje: „Kojim aktivnostima vaše kulturno umjetničko društvo doprinosi turističkoj ponudi vaše lokalne zajednice?“ ispitanici su većinom odgovarali da prezentacijom običaja, plesova, glazbe i narodnih nošnji njihovog kraja na različitim manifestacijama tokom čitave godine doprinose turističkoj ponudi njihove lokalne zajednice, a samo jedan odgovor je bio da ne sudjeluju u turističkoj ponudi.

Manji dio ispitanika, točnije 3,6% ocjenjuje svoje zadovoljstvo aktivnosti koje su do sad organizirali kao ispod očekivanja. Najveći dio ispitanika, njih 47,7% smatra da su aktivnosti bile organizirane otprilike kako su očekivali. Značajan dio, 42,3% ocjenjuje kao iznad očekivanja te samo 7,2% ispitanika smatra da su aktivnosti premašila sva njihova očekivanja. Ukupno gledano Grafikon 6. pokazuje zadovoljstvo ispitanika sa većinom ocjena u kategorijama „otprilike kako se očekivalo“ i „iznad očekivanja“, te manji broj koji su izuzetno bili zadovoljni aktivnostima.

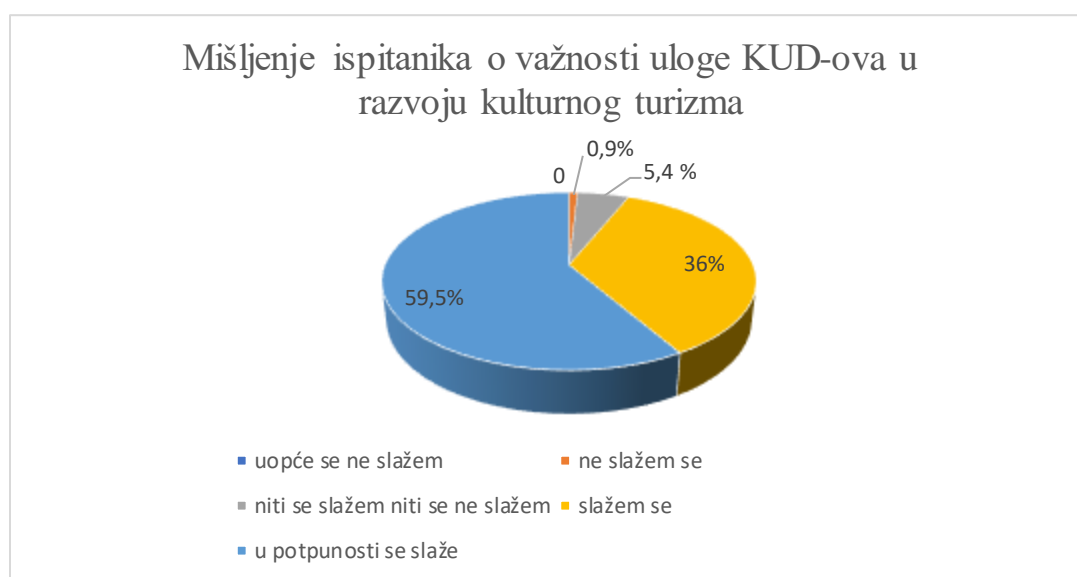
Grafikon 6. Ocjena zadovoljstva aktivnostima ispitanika

Izvor: vlastita izrada autora

Vrlo malo ispitanika vjeruje da kulturno umjetnička društva nemaju značajnu ulogu u razvoju kulturnog turizma, njih samo 0,9%. 5,4% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže te predstavljaju grupu koja nema jasno definiran stav. Značajan dio ispitanika smatra da kulturno umjetnička društva igraju važnu ulogu u razvoju kulturnog turizma, njih 36%, a većina ispitanika (59,5%) u potpunosti se slaže sa tim (grafikon 7.).

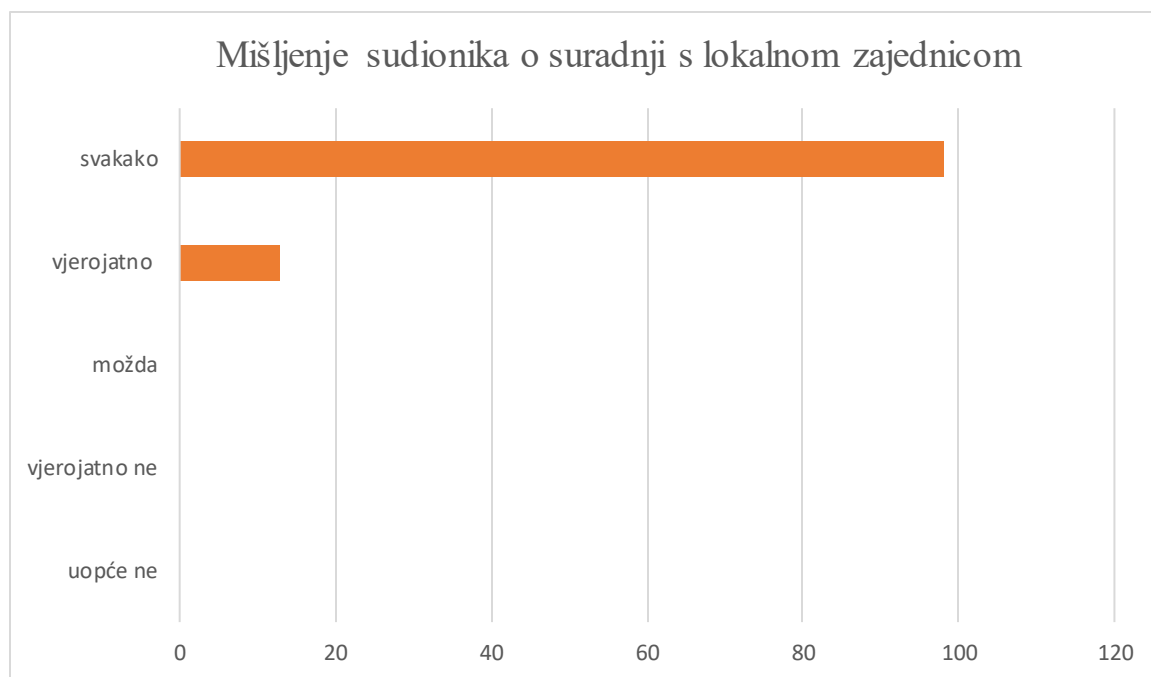
Grafikon 7. Mišljenje ispitanika o važnosti uloge KUD-ova u razvoju kulturnog turizma

Izvor: vlastita izrada autora

Grafikon 8. prikazuje mišljenje ispitanika o tome smatraju li da je suradnja s lokalnom zajednicom bitna za njihov razvoj. Njih 12,6% smatra da je vjerojatno bitna suradnja, dok njih 88,3% smatra da je bitna suradnja s lokalnom zajednicom.

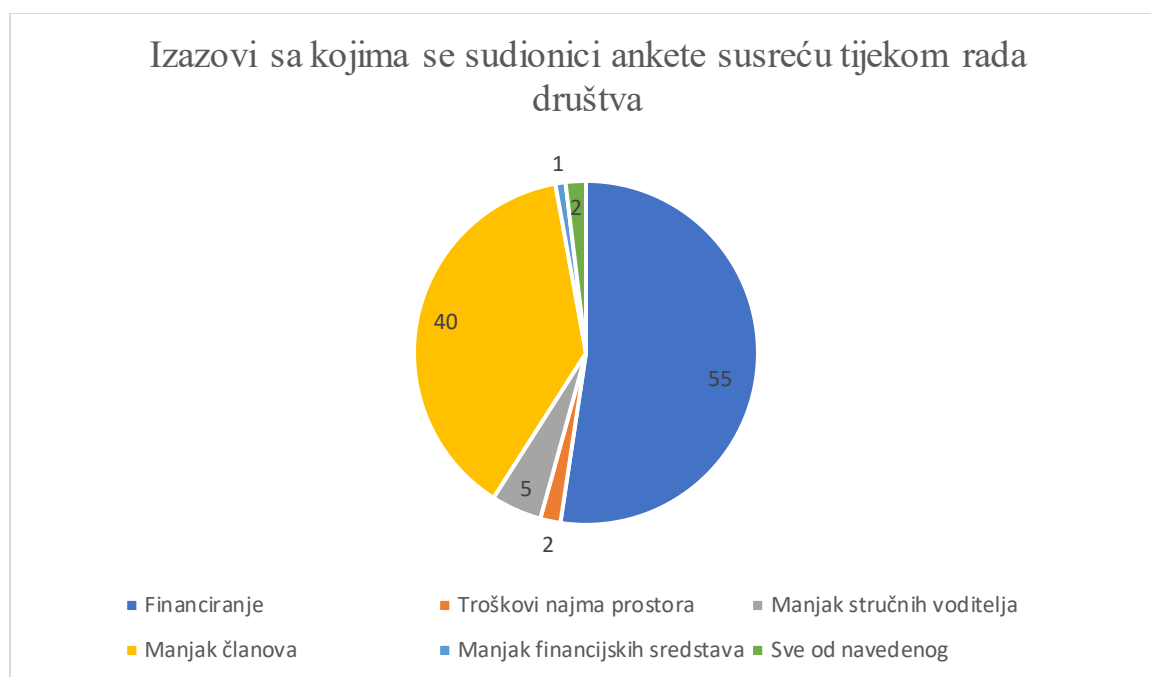
Grafikon 8. Mišljenje o suradnji s lokalnom zajednicom

Izvor: vlastita izrada autora

Temeljem prikupljenih podataka najveći izazov za većinu ispitanika (49,5%) je financiranje. Drugi najčešći izazov s kojima se suočava 36% ispitanika je manjak članova. Manji postotak ispitanika (4,5%) navodi manjak stručnih voditelja kao glavni izazov. Mali postotak ispitanika, samo 1,8%, suočava se sa svim navedenim izazovima (financiranje, troškovi najma prostora, manjak stručnih voditelja, manjak članova, manjak financijskih sredstava). Zaključno, glavni problemi s kojima se suočavaju društva su prvenstveno financijske prirode i nedostatak članova. Manjak stručnih voditelja također je prisutan, ali u manjoj mjeri (grafikon 9.).

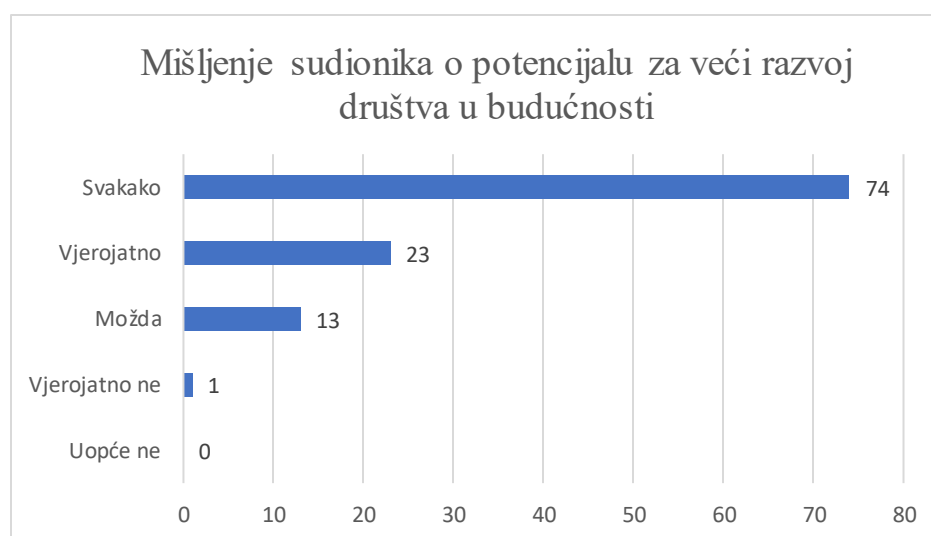
Grafikon 9. Izazovi sa kojima se sudionici ankete susreću tijekom rada društva

Izvor: vlastita izrada autora

Grafikon 10. prikazuje procjenu ispitanika za potencijal svojeg društva za veći razvoj u budućnosti. Pa tako 66,7% ispitanika smatra da njihovo društvo svakako ima veliki potencijal za razvoj, 20,7% smatra kako vjerojatno ima veliki potencijal, 11,7% da možda postoji velik potencijal te samo 0,9% ispitanika smatra kako njihovo društvo vjerojatno nema veliki potencijal za razvoj u budućnosti. Podatci pokazuju da većina ispitanika ima vrlo pozitivan stav prema budućem razvoju društva, dok je mali postotak ispitanika skeptičan ili neodlučan.

Grafikon 10. Mišljenje sudionika o potencijalu za veći razvoj društva u budućnosti

Izvor: vlastita izrada autora

6.4. Ograničenja istraživanja

Uzorak namjerno odabran predstavlja jedno od glavnih ograničenja istraživanja. Općenito, takav uzorak nije pouzdan i ne dopušta donošenje konačnih zaključaka o temeljnoj populaciji, za razliku od slučajnog uzorka. Uključivanje više ispitanika dalo bi reprezentativnije rezultate, što je još jedno ograničenje u usporedbi s osnovnom skupinom. Uz uključivanje većeg broja ispitanika ograničenje je i teško uspostavljen kontakt sa društvima jer otežava prikupljanje potrebnih podataka ili sudjelovanje ispitanika u istraživanju. Ovo ograničenje može rezultirati nedostatkom relevantnih informacija što može narušiti valjanost i pouzdanost rezultata istraživanja. Korištenje određene vrste ispitivanja zbog niskih troškova predstavlja svojevrsno ograničenje. Pouzdanost rezultata bi se povećala provedbom osobnog ispitivanja ili metode fokus grupe.

7. ZAKLJUČAK

Kulturni turizam spaja kulturna blaga i kulturne vrijednosti iz prošlosti, uključujući događaje, tradiciju, festivale, pjesme i baštinu koja se prenosi generacijama. Zbog svoje složenosti i raznolikosti, teško ga je precizno definirati ali važna je njegova uloga u očuvanju i promicanju kulture.

Kulturno-umjetnička društva predstavljaju bit ovog oblika turizma jer svojim djelovanjem interpretiraju baštinu i omogućuju turistima stjecanje kulturnog iskustva. U Hrvatskoj KUD-ovi pridonose turizmu sudjelovanjem u raznim manifestacijama i kulturnim događanjima koja ne samo da čuvaju tradicijsku kulturu nego i promoviraju destinaciju na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Ovaj rad analizirao je ulogu KUD-ova u razvoju kulturnog turizma, ističući izazove s kojima se susreću, poput nedostatka financijskih sredstava i stručnih voditelja. Unatoč poteškoćama, rezultati istraživanja pokazuju da članovi KUD-a vjeruju u snažnu snagu razvoja svog društva kada postoji dobra suradnja s društvom i podrška nadležnih institucija.

Zaključno, kulturno-umjetnička društva imaju važnu ulogu u zaštiti i razvoju kulturne baštine i predstavljaju važne partnere u razvoju kulturnog turizma. Kako bi hrvatski turizam ostao originalan, raznovrstan i zanimljiv posjetiteljima iz cijelog svijeta, potrebno je stalno podupirati njegove aktivnosti. To ne samo da će pomoći u očuvanju kulturne baštine, već i promicati održivi razvoj zajednice kroz povećanje turističkih aktivnosti i prihoda.

Izjava o autorstvu

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

Bana Josipa Jelačića 22/a, Čakovec

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, internetskih i drugih izvora) bez pravilnog citiranja. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom i nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, PAULA ŠTABI (ime i

prezime studenta) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću,

izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog rada pod naslovom

KULTURNO - UMJETNIČKA DRUŠTVA KAO

DIO TURISTIČKE PONUDE

te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

Paula Štabi

(vlastoručni potpis)

Literatura

1. Čavlek N., Bartoluci M., Prebežac D., Kesar O. (2011). Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga, str. 290 – 296.
2. Demonja, D. (2011). Izazovi upravljanja turizmom. Znanstvena edicija Instituta za turizam, Zagreb
3. Đakovački vezovi. O manifestaciji. Dostupno na <https://djakovacki-vezovi.hr/o-manifestaciji-djakovacki-vezovi/> (27.04.2024.)
4. Ethno. Povijest folklorne struke. Dostupno na: <https://ethno.hr/povijest-folklorne-struke/> (9.7.2024.)
5. Frigo, A. (2023). Folklor kao značajna komponenta razvoja kulturnog turizma Hrvatske (Završni rad). Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Poslovna ekonomija
6. Hrvacánin, T. (2023). Folklorni vokabular i dispozitiv glazbeno-scenske izvedbe folklor (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Akademija dramske umjetnosti
7. Hrvatska enciklopedija. Folklor. Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2013. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/folklor> (18.04.2024.)
8. Hrvatska enciklopedija. Folkloristika. Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2013. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/folkloristika> (18.04.2024.)
9. Hrvatsko društvo folklornih koreografa i voditelja. (2002). Razlike između izvornog i reproduktivnog folklornog stvaralaštva. Zagreb: Kratis d.o.o.: dostupno na: https://www.hdfkv.hr/1_skup%202002.pdf (5.7.2024.)
10. ICOMOS (1976). Povelja o kulturnom turizmu. Dostupno na https://icomosubih.ba/pdf/medjunarodni_dokumenti/1976%20Povelja%20o%20kulturnom%20turizmu.pdf (16.04.2024.)
11. Ivančan, I. (1996). Narodni plesni običaji u Hrvata. Hrvatska matica iseljenika: Zagreb. Institut za etnologiju i folkloristiku
12. Jelinčić, D.A. (2008). Abeceda kulturnog turizma. Hrvatski geografski glasnik. Meandar Media/ Meandar, Zagreb
13. LADO. O nama. Dostupno na: <https://www.lado.hr/o-nama/> (19.7.2024.)
14. LADO. Plesni program. Dostupno na: <https://www.lado.hr/program/plesni-program/> (19.7.2024.)

15. Međunarodna smotra folkloru Zagreb. O nama. Dostupno na <https://msf.hr/o-nama/> (25.04.2024.)
16. Međimurec, P. (2022). Folklor u 21. stoljeću. Kišobran: Kolumna Kultura. Dostupno na: <https://kisobran.uniri.hr/2022/06/30/folklor-u-21-stoljecu/> (9.7.2024.)
17. NN 2/2023, Strategija razvoja održivog razvoja turizma do 2030. godine. Zagreb: Narodne novine d.d.
18. Portal za kulturni turizam. O kulturnom turizmu. Dostupno na <https://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadržaj/okulturnomturizmu/> (16.04.2024.)
19. Portal privatni smještaj. Kulturni turizam Hrvatske. Dostupno na: <https://portal.privatnismjestaj.hr/clanak/kulturni-turizam-hrvatske> (3.7.2024.)
20. Savicki, P. (2022). Uloga i važnost folkloru kao komponente turističke ponude Grada Zagreba (Završni rad). Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
21. Sremac, S. (2010). Povijest i praksa scenske primjene folklornog plesa u Hrvata: između društvene i kulturne potrebe, politike, kulturnog i nacionalnog identiteta. Institut za etnologiju i folkloristiku
22. Tomljenović, R. (2006). Kulturni turizam. Institut za turizam, Zagreb
23. UNWTO. Turizam i kultura. O kulturnom turizmu. Dostupno na <https://www.unwto.org/tourism-and-culture> (16.04.2024.)
24. Valčić, M. (2018). Turizam i kultura. Zagreb: Naklada Jurčić, str. 78
25. Veleučilište Baltazar Zaprešić. Interpretacija baštine za razvoj turističkog proizvoda. Dostupno na <https://www.bak.hr/cjelozivotno-obrazovanje/interpretacija-bastine-za-razvoj-turistickog-proizvoda/> (20.04.2024.)
26. Vinkovačke jeseni. O jesenima. Dostupno na <https://vinkovackejeseni.hr/o-nama/> (26.04.2024.)
27. Žibek, J. (2016). Folklorne igre i plesovi u nastavi glazbene kulture od 1. – 4. razreda (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
28. Wikipedija. Vinkovačke jeseni. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinkova%C4%8Dke_jesen_i (26.04.2024.)

Popis ilustracija

Slike

Slika 1. Hrvatska plesna podneblja	7
Slika 2. Članice ansambla Lado u međimurskoj nošnji.....	16
Slika 3. KUD Salinovec na državnoj smotri folkloru u Županji 2023. godine	17

Grafikoni

Grafikon 1. Spol ispitanika	21
Grafikon 2. Životna dob ispitanika.....	22
Grafikon 3. Broj sudionika ankete po kulturno umjetničkim društvima.....	23
Grafikon 4. Broj proba tijekom tjedna	23
Grafikon 5. Status članova u društvu.....	24
Grafikon 6. Ocjena zadovoljstva aktivnostima ispitanika.....	25
Grafikon 7. Mišljenje ispitanika o važnosti uloge KUD-ova u razvoju kulturnog turizma.....	25
Grafikon 8. Mišljenje o suradnji s lokalnom zajednicom	26
Grafikon 9. Izazovi sa kojima se sudionici ankete susreću tijekom rada društva	27
Grafikon 10. Mišljenje sudionika o potencijalu za veći razvoj društva u budućnosti.....	27

Prilozi

Anketni listić

Pitanja   Odgovori   Postavke

Anketni upitnik o uključivanju Kulturno umjetničkih društava u turističku ponudu

B   *I*   U   ↻   ✖

Poštovani,

pozivam vas da sudjelujete u istraživačkoj anketi u sklopu mojeg završnog rada na temu Kulturno umjetnička društva kao dio turističke ponude. Istraživanjem će se istražiti uloga kulturno umjetničkih društava u kontekstu turizma, analizirati izazovi s kojima se suočavaju i identificirati moguće potencijale za veći razvoj društva i kulturnog turizma.

Anketa je kratka te će za nju biti potrebno izdvojiti nekoliko minuta vašeg vremena. Vaše mišljenje/ stav je od velike važnosti za uspjeh ovog istraživanja.

Anketa je u potpunosti anonimna i vaši odgovori će biti korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.

Unaprijed vam zahvaljujem na sudjelovanju,
Paula Štabi, studentica Međimurskog veleučilišta, smjer Menadžment turizma i sporta

+
↻
Tt
🖨

Spol *

žensko

muško

Dob

18 - 20 godina

20 - 40 godina

40 - 60 godina

više od 60

U kojem kulturno umjetničkom društvu ste član?

Tekst kratkog odgovora

Koliko plesnih proba održavate u tjednu?

- 1 - 2
- 2 - 4
- više od 4

Koji je vaš status u društvu?

- početnik
- srednji
- napredni
- stručnjak

Kojim aktivnostima vaše kulturno umjetničko društvo doprinosi turističkoj ponudi vaše lokalne zajednice?

Tekst kratkog odgovora

Kako biste ocijenili zadovoljstvo svojih aktivnosti koje ste do sad organizirali?

- ispod standarda
- ispod očekivanja
- otprilike kako se očekivalo
- iznad očekivanja
- premašilo sva očekivanja

Mislite li da kulturno umjetnička društva imaju veliku ulogu u razvoju kulturnog turizma?

- uopće se ne slažem
- ne slažem se
- niti se slažem niti se ne slažem

- niti se slažem niti se ne slažem
- slažem se
- u potpunosti se slažem

Smatrate li da je suradnja s lokalnim zajednicama bitna za vaš razvoj?

- uopće ne
- vjerojatno ne
- možda
- vjerojatno
- svakako

⋮

Potvrdni okvir

Ukloni

Sa kojim izazovima se susrećete tijekom rada vašeg društva?

- financiranje
- troškovi najma prostora
- manjak stručnih voditelja

manjak članova

Ostalo...

:::

Smatrate li da vaše kulturno umjetničko društvo ima veliki potencijal za veći razvoj u budućnosti?

- uopće ne
- vjerojatno ne
- možda
- vjerojatno
- svakako